

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

89. Permutantiu[m] (Dusch narre[n]) Nole. Co[m]mutare regnu[m] p[er]
stercore/ seruitium dei p[er] seruitio diaboli/ equum p[er] fistula.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Turba. LXXXVIII. XXIX

incedit. Et de urbes magnas: videbis quia omnia in apicem tendunt vitioꝝ: p̄pter bec igit̄ nimia mala: colūne incuruant̄. Accipe exēpla: ecce Noe et filij eiꝝ nō potuerūt mūdi impedire submersionē. Gen. vi. et Lotb 30 domoꝝ ruinā (ubi tot erāt mali q̄ decē illic nō repicbāt boni) impedire nō potuit Gen. x. viij. Accipe Hierē. c. xiiij. et xv. cui orāti p̄tra tēpericm̄ ficitatis r̄ndit dñs: Si steterit Moyses et Samuel corā me: nō ē aia mea ad pplm̄ istū: eijce eos a facie mea: q̄ ad mortē ad mortē: et q̄ ad gladiū ad gladiū: et q̄ ad famē ad famē: et q̄ ad captiuitatē ad captiuitatē. Audi postremo dñm p̄ Ezechielē dicētē: Terra cū peccauerit mihi vt p̄uaricet/ extēdā manu meā sup̄ eā: et p̄terā v̄gā panis eiꝝ: et mittā in eā famē: et interficiā de ea hoies et iumēta. Et si fuerint tres viri isti in medio eiꝝ/ Noe/ Daniel et Job/ ipi in iusticia liberabūt aias suas: sed nec filios aut filias liberabūt. s. q̄ sunt in culpa/ sed ipi soli liberabunt: terra aut̄ desolabit̄. Habes ecce eā m̄ cur boni p̄ malis nō craudiant̄: p̄pter sc̄s maloꝝ multitudinē et maliciā: p̄pter quā h̄ orēt et faciāt q̄cūq̄ poterūt/ nō accipiūt qd̄ petūt: q̄ sunt tot impediētēs. Uix em̄ in ciuitate vel cōgregatōe est tertia vel quarta pars q̄ non sit in pctō mortali. Qui em̄ vellet domū edificare/ posset tot habere impedimēta q̄ nullus p̄sc̄q̄ret effectus. Exēplū habemus in latrone/ q̄ dixisse fert̄ cuidā eremite: q̄ nisi infra annū eū p̄ ipō orādo ad bonū p̄uerteret/ ipm̄ decapitaret. Qd̄ cū post annū p̄plere vellet/ eremita cū rogauit q̄ anteq̄ eū occideret lapidē de domo eijceret: sicq̄ inuria sup̄ morte quā sibi illatur̄ eēt remitteret. Qd̄ cū facere conaret̄/ q̄ntū latro lapidē x̄sus ostiū voluebat/ tā/ r̄ndē eremita reuoluebat. Nēpe q̄ntū ipm̄ x̄sus ostiū p̄ vnū pedē mouebat/ tantū dē eremita eū postponcbat. Cui latro: nō possuz cū eijcere q̄ op̄ tuū p̄riū me impedit. Cui eremita: Ita nec ego te ad bonū p̄uere possū eadē de causa. Ita in p̄posito: q̄n̄ em̄ vn̄ est edificās et alter destrucō/ qd̄ restat nisi labor: Eccl. xxiiij. R̄ndet aliq̄n̄ orātibꝝ dñs/ id qd̄ iudex solet rogare p̄ latronibꝝ q̄ ait: noli rogare p̄ illo/ q̄ dign̄ morte inuēt̄ est r̄c. sic et deus. Legit̄ in libro de apibꝝ: q̄ cū qdā oraret p̄ gēte tribulata/ venit vox ad eū dicēs: sine sup̄bos humiliari. Sic etiā r̄ndet de/ Hieremie p̄be orātū p̄ plo in afflictōe maria. Hierē. xiiij. Noli orare p̄ plo isto in bonū: cū teiunauerint nō craudiam p̄ces eoꝝ r̄c. Couertamur igit̄ ad dñm fr̄es: p̄niam agemꝝ: p̄fiteamur: celssemus a pctis: et p̄ces sc̄toꝝ poterūt fieri efficac̄ orātes p̄ nobis. Rogemus.

Sabbato post Reminiscere. Secūda Partij.

Stultoꝝ infinitus est numerus. Eccl. i. Euangelium.

Orogosimaronna turba stultoꝝ est p̄mutantiū (tulch narrē vl wechsel narrē) q̄ regnū celoꝝ p̄ mūdano stercore/ eternū p̄ tpali seruitiū det p̄ diaboli fuitio/ et breuē equū p̄ fistula vedūt. Ipi sūt q̄ vellet cē p̄tēti i h̄ seclō et dimittere futurū.

Hb ij

Permutantium

Sunt hi in periculoso statu: nam sicut homo tenet diligere deū super oia amore amicitie/ sic et tenet eum diligere amore ꝑcupiscētie sup oia/ sibi eum plus volēdo q̄ q̄dēūq̄ aliud: et hic amor ꝑcupiscētie actus spei: de his dicit Ludopbus/ q̄ sint in statu dānatois. P̄ hi bi fatu tris bus nolis dinosci.

Prima igit nola est: ꝑmutare regnū ꝑ stercore: h̄ est regnū celoz ꝑ huius mūdi regno: in quo oia sunt stercorea. Nimirū omne q̄d est in mūdo/ aut est ꝑcupiscētia carnis/ aut ꝑcupiscētia oculoꝝ/ aut supbia vt te. s. delectatio carnalis/ diuitie/ honor etc. et hec oia stercorea. Quid aliud est carnalis voluptas q̄ stercorea gulosoꝝ et luxuriosoꝝ: et stercore stercorea ad stercorea. Audi Jobelē ꝑbetā: Computruerūt iumēta in stercore suo. Nota iumēta bestie: q̄ bestialit̄ viuūt/ q̄bō nō est intellectus. Quid deinde diuitie q̄ agri/ vinee/ prata/ stercoreata terra/ et aur̄ et argentū fer̄ terre: Eadem gl̄a et honor de vestitu/ potestas/ dignitas/ oia stercorea: serice vestes de q̄bō gl̄aris/ stercorea sunt h̄mīū vel pelles murum. Sed et ois gl̄a stercorea et h̄mīs: finalit̄ em̄ ad hoc tendit: q̄ gl̄osi efficiunt ꝑ mortē stercorea et h̄mīs etc. Habes ecce totū mūdū et q̄d in eo est/ stercore esse: et ne opinionē meā reijcias/ accipe testimoniū optimi reꝑ estimatoris Pauli. Omnia arbitratus sum vt stercorea/ vt et h̄m̄ lucris facerē. Ecce ꝑ hoc stercore hi fatu regnū ꝑmutant celoz: gaudiū et leticiā q̄d oculus nō vidit/ nec auris audiuit/ nec in cor hoīs ascēdit. Noli oia sic volui in stercore instar bruci: et ibi esse ꝑtenta: exurge de stercore. Clama ad deū q̄ erigit de stercore pauperē/ vt collocaet eū cū ꝑncipibō. Plane ad hoc apta nata es/ regina es/ filia regis es: fac vt Mauricius impator: ꝑeligeret h̄ ꝑuari regno stercoreario/ q̄ regno celoz. Vide historā in spec. erem. dist. iij. erem. xxv.

Secūda nola ē: ꝑmutare seruitiū dei ꝑ seruitio diaboli. Grādis vt q̄ stulticia/ tam honestū/ vtile/ iucūdum/ facileq̄ seruitiū dei ꝑmutare ꝑ tam difficili/ damnoso et ignominioso diaboli seruitio. Quid ꝑderit hoī si vniuersum mūdū lucret̄ etc. aut quam dabit homo ꝑmutatoꝝ ꝑ aia sua: P̄. Mutauerūt gl̄am suā in similitudinē vituli comedētes i fenū. Quid q̄s honestius/ q̄ seruire summo regi dño dñantiū/ regi celoz: Gaudēt hoies et gl̄ant inde si alicui magno seruiant/ eo q̄ se putāt gl̄osiores: q̄nta ḡ gl̄a esse dei seruum. Noli ḡ putare q̄ miser sis/ q̄ dedicatus es dei seruitio ꝑ religionē/ sacerdotiū aut vitā abstractā: Nihil illo (crede mihi) gl̄osius. Noli ꝑterea putare te magnū q̄d deo fecisse: si relicto diabolo et mundo te tradidisti dei famulari quasi aliqd magnū deo feceris: et gratias tibi referre inde debeat: q̄n potius tu nunq̄ satis gr̄as agere poteris/ q̄ te dignatus est in seruitum suū recipere. Noli putare q̄ tibi nō reddat mercedē: reddet plane mensurā bonaz/ refertā/ coagulātā et supabundantē in sinū tuum/ hic et alibi: h̄ pacem et quietem cordis/ alibi ꝑpetuam vitā. Et sine ꝑm̄ intuitu seruiendū est:

Turba. LXXXIX XXIX

non tñ sine p̄mito ei seruiet: hic em̄ mos dñoz magnoz est/ q̄b̄ seruit̄
sup̄ ḡa sine pacto z p̄uentōe. Non te terreat si ab initio grauius v̄
deat hoc seruitiū: in p̄gressu facilius erit: z tādē faciliū z iucūdiū
m̄/ q̄uis ab initio triste. Audi dñm te p̄ducentē/ z honestatē/ vtilita/
tem z facilitatē cū iucūditate p̄mitrētem. Venite ad me (in q̄t) oēs q̄ la
boratis z onerati estis: z ego reficiā vos. Tollite iugū meū sup̄ vos: z
discite a me q̄ mitis sum z humilis corde: z inuenietis req̄em animas
bus vestris: iugum em̄ meū suaue est/ z onus meū leue. Nota: venite
ad me regē magnū celi z terre: ecce q̄ honestū. Et q̄d erit nobis: q̄ v̄i
litas? Reficiam vos h̄ z inuenietis req̄em animab̄ vestris. Et q̄d est
seruitiū: humilitas/ mansuetudo: breuiter iugum suaue est z leue on⁹.
Sic sic fr̄es seruitiū dei est: z hoc miseri stulti p̄mutant cū seruitio di
aboli q̄d turpe/ nocuū z dux est. Q̄ dux z aspez iugū diaboli z vi
tior est: vide quantā miserā sup̄bi/ auari/ luxuriosi/ iracundi/ gulosi/ i
uidi/ acidiosi patiānt. Querelam sup̄ hoc faciūt damnati: vias diffici
les ambulauim⁹. Sap. v. Vere difficiles: sup̄bi em̄ p̄ ardua scādunt:
auari p̄ spinosas/ luxuriosi p̄ vias lutosas: sicut Volkot ibidē d̄r. Nul
lam req̄em dat suis seruitorib̄: z eos fame sinit perire. Pascit em̄ eos
vento vanitatis/ q̄ nō satiat hoīem: z digito laudis humane: pulchz ē
digito monstrari z dicier/ hic est. Pascit fatuos illos sicut infantes pu
eros/ q̄b̄ pulmentū q̄d bappam dicimus ingerit in os vt. taceāt. Quas
ros pascit arena diuitiaz/ q̄ nō est cibo aīe. Luxuriosos fetore/ vt dedu
cit Bern. sup̄ Ecce nos zc. Vides quō oēs serui vitior z diaboli non
satiānt/ sed magis p̄cupiscāt. Quāta p̄terea hec ignominia se tali sub
dere de quo etiā si vtilitas magna pueniret z voluptas/ q̄s crubescere
merito deberet q̄ fili⁹ dei diabolo/ amic⁹ dei hosti maligno seruire au
deret. Noli sic degenerare o fili/ sed redi ad patrē tuū q̄ in celis est: insti
get. te famas quā pateris in h̄ seruitio: redi cū filio hodierni euangelij
ad patrē/ z ei seruias fidelit̄. Noli omnino esse fatuus: noli despare: reci
piet te misericordie zc. Saltē tenta: oia tentasti: oia seruitia exptus es
fuiſti in oib̄ p̄ncipū curijs: saltē z huius p̄ncipis curiā ad vnū annū
inhabitare tenta: nō est annus (vt vulgo dici solet) alligat⁹ palo.

Tertia nola est: p̄mutare equū p̄ fistula. Equus iusticia (gerechtrig
keit) fistula p̄moditas p̄pria (gemechlichkeit) Iusticia dei relinq̄mns vt
p̄modo p̄prio inhereamus: stulta p̄mutatio. Equus est plane iusticia
siue dei mādāta affectio iusti/ q̄ nos vehit in regnum celoz. Si vis in
gredi vitā/ serua mandata. Equus est: si bñ fuerit pastus eo citius et
suauius vehit: z vt n̄a iusticia abundet plus q̄ phariseoz/ z verior sit
necesse est: als nō ingrediemur regnū celoz: signatus sit vt asinus dñi
cruce recta intentōe necesse est: z sic in hierlm̄ cum dño ingrediemur.

Hoc eq̄ ascēdit Helias curru igneo in celū: h̄ equus iustoz/ in q̄ et
mūdū de⁹ iudicabit: vt ps̄. Iudicabit orbē terraz in iusticia z p̄plos

in equitate. Sed maloz equo caro/q̄ eos ad inferos vehet. Si fm carnē
vixeritis/mortemini. Quoz finis interit⁹ z glā coz in pfusione/vētrē
p deo colūt. De h̄ cō mādatoz dei siue iusticie ait P̄s. Oia mādāta
tua eq̄tas. Pro h̄ inq̄; cō iusticie z affectōe iusti q̄dā fatui p̄mutāt af-
fectōe; p̄modi/fistulā illā recipiētes loco ei⁹ (eigē geschick/eigē gemach)
amorē sui. Et ē hec affectio inq̄s p̄modi fistula cornuta siue choruz
(sackpfeiff) Utiq̄; Habz cū hec fistulā puulā acutā/q̄ appellat̄ amorē
Maiorē (den bumbart) z est timor. Sacc⁹ aut̄ ip̄m totū corp⁹ est coz
ruptū fomite. Sacc⁹ stercoz (vt ait b. Bernar.) sacc⁹ vomitate supbie
distētus. Quid supbis cinis z puluis eo sēda sanies q̄d tētris/q̄d in-
flaris. Ex h̄ igit̄ sacco he due fistule exurgūt. Audite q̄ loq̄r: vbi affe-
ctio p̄modi pp̄ij habitauerit/q̄ hō q̄rit q̄ sua sunt in oibz etiā vsq̄; ad
L p̄ceptū iusticie. Ex illa radice mala sicut ex sacco p̄dūt p̄mo fistula ap-
petitus inordinati boni: tot foramina illi⁹ fistule q̄t appetitus siue ras-
lia appetibilia. Appetitū reuerentiā/honorē/reputari/ociū corpale/z q̄e
tē: oia pp̄ lucz facis/nihil gratis in te oia rectē. Sēdo fistula ma-
gna timoris: q̄ hz tot foramina quot sunt fuge mali siue fugibilia. Fug-
gis z horres dura/vilia tē. ad modicū v̄bū iniurie indignaris (brum ft)
Breuiter hi duo soni semp iugiter z indefinēter in te audiūt zē. Nec
deduc ad placitū ex Kempis de nature z gracie differentia in li. de imi-
tatione Lb̄i. Ad hanc fistulā pascunt̄ (sicut oues stolide ad musicū) stul-
ti hoies z cam sequunt̄. Et q̄s est q̄so q̄ cam nō sequat̄: oēs q̄rūt q̄ sua
sunt: pp̄iā p̄moditatē/q̄rem: pascunt̄ se iuxta illius exigētiā. Si te
ignoras o pulcherrima mulier: vade pascē hēdo tuos. Nēdos sensuū
vtiq̄; pascūt q̄ tales sunt/quasi ignorātes suā nobilitatē corpi seruiunt
z sibimetip̄s dei iusticia neglecta: sicq̄; ad gaudiū huius tympani z fis-
tule in puncto descēdunt ad infernum: sicut oues in inferno positi: et
mors depascit eos. Sonet hec fistula sacci in auribz: z ita aures tibi
obtrūdūt vt nihil iusticie exaudias: nō audias q̄d loquat̄ in te deus pas-
cis quā loq̄t̄ in plebē suā: nil p̄mittit te agere: semp in capite h̄ saccus
est: ita vt semp p̄cupiscas z q̄ras tuā p̄moditatē/tuū lucz/te finē p̄stis
tuas: semp timeas p̄traria tue p̄moditati: p̄tra ea irascaris z tristaris
M si immineāt pax de fistula dei. Sicq̄; p̄ equo eq̄tatis z iusticie dei elis-
gens p̄moditatē (Für gerechtigkeit gottes dein selbs gemechligkeit)
Elbicū q̄; h̄ est falsitas est: q̄uis nō sp̄ mortalis. Tūc cū solū mortā-
lis est: cū amor sui est vsq̄; ad p̄ceptū dei: als est venialis. Beat⁹ hō
mo cū hec fistula cito cadit in lutū: vt nō iuxta impulsū eius saltet/
sed ad citbarā iusticie. Nisi cū sic cadat fistula hec nature pp̄ij p̄modi
nihil boni opabimur. Nisi granū frumētī cadēs in terrā mortuū fruct-
rit/ ip̄m solū manet: si aut̄ zē. fructū multū affert. Sine q̄ cadat in lutū
tū fistula hec: in lutū terre loq̄r vt mortificet. D̄ dñe deus cadere nō
vult: est mihi alligata p̄ corrigiā: z ita cū pyto eā cecidisse/recte videret

Turba. XC in libro XXIX

et reperio eam non dū cecidisse. Scio frater: tuū q̄ erit vt tibi facias vim
p̄tra nitaris: corrumpere corrigā nitaris/ q̄ntū p̄t fieri: efficies saltem q̄
nō sonabit tātum q̄ p̄moueat te sonus eius/ sed quasi emortuā. cā p̄
te trabas. Sic sic facito: als ineptus eris seq̄ dñm deū tuū. Si quis
vult post me venire/ abneget semetip̄m et sequat̄ me. Abnegare se/ siue
p̄uā p̄moditatē nō q̄rere/ sed dei volūtatem: est fistulā abijcere. Fran-
ge/ rumpe/ scinde sacco corp̄is tui/ p̄ afflictōes iuges/ discretas/ ieiunij
vigilij etc. Tātū soue q̄ntū exposcit dei seruitiū: et nō ampli⁹ letitias ex-
cute suauitates et alia corp̄is fomēta: abijce (den buimhart) timoris et fi-
stulā amoris: et plane alia habebis letitiā. Sine letitia nō ideo eris: eie-
cta et abiecta letitia carnali et p̄uā p̄modi/ succedet alia lōge maior. Au-
di. Ps̄. Concidisti sacco meū et circūdedisti me letitia. Rupto sacco se-
q̄tur letitia alia. Nō pdimus delectatōes (inq̄t b. Bern.) s̄ mutam⁹ a
corp̄e ad anim⁹ a sensib⁹ ad p̄sciā: q̄ noli timere. Si vis p̄mutare: bec-
vtilis p̄mutatio: fistula hec quā habes maialis (ein meyen p̄seiff) t̄p̄
lis est nō iugis/ nō diu durat/ arefcit mor: iuge at̄ gaudiū secura p̄cia
sp̄ durat hec fistula. Noli timere o fatue: q̄ si dimiseris hāc maiale fis-
tulā/ ideo te nullā habiturā. Nescis q̄ in euāgelio filius ille in regioe
longinq̄ dū dissipass̄ bona sua/ vtiq̄ fistulas maiales habuit: et dū il-
las reliq̄t alia successit/ in alia delectatōem p̄mutata est. Si q̄dē pater
p̄curauit ei symphonā et choro: sic tecū fiet o frater. Ps̄. Iusticie dñi
recte lenificātes corda. Ecce equū iusticie nō esse sine letificatōe/ sed eaz
secū afferre. Nō va letitia/ turbari p̄suris et tribulatōib⁹ p̄ dei man-
datoz et iusticie obseruatōem. Est exēplū de scto Frācisco: q̄ de h̄ lōgā
habuit p̄fabulatōem cū q̄dam fratre. Vide in spe. exem. si placer: dist.
vij. exēplo. xx. vij. Reijce q̄ fistulā: audi p̄silū meū frat̄: retine et non dis-
mitte equū eq̄tatis et iusticie. Eum non relinq̄ p̄ fistulā p̄moditatis
p̄p̄e: et habebis fistulā. Ne letitie: q̄ si eq̄tatis et iusticie equū dimiseris
et p̄ letitia p̄p̄e p̄moditatis p̄mutaueris/ vt ūq̄ p̄des. Audi Ch̄um:
Primū q̄rite regnū dei et iusticiā ei⁹: et hec oīa adijciētib⁹ vobis. Quere
regnū/ p̄tra p̄mā nolā. Dei/ p̄tra scđam nolā. Et iusticiā ei⁹/ p̄tra tertā
am nolā. Et hec oīa/ p̄pter q̄ regnū/ deū et iusticiā relinq̄re niteris/ adij-
ciētib⁹ tibi. s̄. p̄moda letitie etc. Et si nō talia/ longe tñ maiora. Surge q̄
et relinq̄ regionē hāc longinquā/ fatuitatē hāc: et redi ad patrem.

Dñica. iij. Oculi. Tertia. Dartij.

Stulcorum infinitus est numerus. Eccl̄. i. Euangelium.

Nonagesima turba stulcorum est: impiorum in parietes (kind narz
ren) Ipi sunt q̄ nō honorāt parētes/ sed potius p̄temnunt.
De q̄b⁹ nō potest dici quod hodie in euāgelio de bono filio
Christo Jesu dictum est: Beatus venter qui te portauit/ et